

'Ik moet oppassen: één interview kan me mijn kop kosten'

De Standaard/dS Weekblad: Antwerpen - 13 Jan. 2018
Pagina 22

Quelle gueule. Moorse prins gehard door Kielse pleintjes. Saïd Boumazoughe knokt zich naar een steeds groter speelveld. Van rap naar theater, van Youtube naar de cinema. Hij maakte een patser van Matteo Simoni. En wil eindelijk door dat pantser breken van de Vlaamse bokkigheid. 'Zonder Marokkanen zou Antwerpen maar een saaie boel zijn.' Johan Faes, foto's Jimmy Kets

Zullen we voor de verandering eens de zeven overeenkomsten zoeken in plaats van de verschillen? Naast de deurbel hangen twee nevenschikte voornamen. In de gang liggen de vertrouwde vormen van een nog te monteren Ikea-kast. Een Playstation multitask als cd- en dvd-speler. De televisie is een breedbeeld. De hoekzetel is lichtgrijs. In de boekenkast staat De alchemist van Paulo Coelho, in de hoek een gitaar - op geen van beide ligt stof.

Hier, aan de Vlaamse Kunstlaan, tussen het kleurige Kiel en het blanke Berchem, woont de Vlaamse kunstenaar Saïd Boumazoughe (30) met zijn vrouw Hajar. 'Kunstenaar? Oké, dat begint aardig te lukken', grijnst hij straat- en wereldwijd, een urban Samson met lang haar, veerkracht en een trainingspak. 'En een trotse Antwerpenaar ben ik ook. Op en top Sinjoor. 03, we got this. Maar Vlaamse kunstenaar? Ik heb geen bakfiets en geen Hart Boven Hard-poster. En ik maak geen deel uit van BBB - Blank-Braaf-Borgerhout: ze zijn bio, mee met de natuur, maar niet met de mens.' Hij is niet echt kwaad.

Boumazoughe. Er zijn er geen andere in het land, zegt Saïd. Enige gast. Hij heeft net een middagvoorstelling gespeeld in de Brusselse Bozar, Arabische nacht met theatergezelschap De Roovers. Over twee weken staat hij naast Matteo Simoni te blingblinken in Patser. 'Ewa ja' - het Ketnet-kinderwoord van 2017 komt zo uit een rapnummer van hem en zijn maat Salah. Samen vormen ze het hiphopduo SLM en de helft van NoMoBS, een collectief dat de blik op allochtonen ontgift met podiumacts en filmpjes op Youtube.

'Ewa ja' is ondertussen het miljoen views jubelend gepasseerd. Het betekent zoveel als 'Awel ja, het is nu zo, laten we er dan maar het beste van maken'. Een kinderwoord waarmee het gezond volwassen worden is, vindt Boumazoughe. Hij laat zich niet meer ontmoedigen door pijn op korte termijn, hij is een verderkijker, een strijder naast Adil, Bilal, Ish, Fikry, Kamal en alle Ali's die geen alibi meer willen zijn. 'Het leven is kort. Ik laat me niet tegenhouden om mijn ding te doen. Koste wat het kost.'

De focus verscherpte toen hij drie jaar geleden zijn vader verloor aan kanker. Als oudste van vijf kinderen voelde hij de verantwoordelijkheid - dat benadrukte zijn vader ook in zijn laatste woorden. Hajar trok hem door die moeilijke periode. Saïd slingerde tussen groot verdriet en groeiende blijheid, verlies en aanwinst. In mei 2016 huwde hij zijn meisje van het Kiel. Opgegroeiend in dezelfde buurt, allebei een ouder kwijt. Hajar houdt hem met de voeten op de grond. Zij weet waar zijn trouwring ligt. 'Op het nachtkastje, schat.'

Luister naar moeder

De Boumazoughes stammen af van Berbers uit Nador, een stad tussen de zee en de bergen met uitzicht op de 3 meter hoge muur rond de Spaanse enclave Melilla. Om zijn straf te ontlopen, hij was smokkelaar, dook grootvader in de jaren 60 onder bij het Vreemdelingenlegioen. De légionnaire werd ingezet in Indochina, als kanonnenvoer voor de Amerikaanse Vietnamoorlog. Toen hij op een dag de adhan, de oproep tot het gebed, hoorde klinken uit de speaker van een jungledorp, legde hij de wapens neer.

'Mijn vader groeide op in Algerije. De stad Oran was het tweede Parijs toen. Daar trokken Marokkanen naartoe om te werken, niet naar Europa. Later belandde hij via Frankrijk in België. Hij ging aan de slag in de haven, werd dakwerker, eindigde als klusjesman. Met nul euro kwam hij hier aan, voor vijf kinderen heeft hij een thuis gemaakt.' Hij is trots op zijn vader - dat was wederzijds. Maar de grote levensgesprekken voerden ze niet. 'Hij was hard. Gefrustreerd ook. Wat wil je, ergens terecht komen waar niemand je begrijpt.'

Saïd was dan ook vaak te vinden in de volkstuin van zijn andere grootvader aan de fietserstunnel in Wilrijk, 'daar waar de schapen staan. De man met de baard is er een bekend figuur'. De vader van zijn moeder waagde in 1958 de oversteek om hier te werken in de petrochemie. Kolen aansleuren. Ze werden per zak betaald. 'Één in elke hand en nog één tussen de tanden. Shifts van 16 uur. Die eerste generatie heeft zich kapotgewerkt. Allez, iedereen travakt zich te pletter hé. Ik ga hier niet het wij-zijdenken versterken.'

De slachtofferrol is de enige waar Saïd resoluut voor past. 'Je kunt alles gebruiken wat je meemaakt. Dat zeg ik ook tegen jongeren: trek je niet aan wat er nu gebeurt, later krijgt het betekenis.' Hij was de enige Marokkaan in zijn klas op de lagere school. Zes jaar zat hij op de laatste rij.

'Ik hielp grootvader in de tuin en ging fietsen stelen met de maten. Op de pleintjes moet je jezelf bewijzen. Dealen, vechten, experimenteren. Ik moet oppassen: één interview kan me mijn kop kosten, maar ik wil laten zien dat ik real ben. Voor iemand anders het doet, wijs ik wel naar mezelf. Ja, ik ben verantwoordelijk. Ik wil voorbij die framing, voorbij dat boefjesverhaal. Ik erken de problemen en reik oplossingen aan. Mensen zeggen me: je bent met te veel bezig. Ik zeg: het is niet genoeg.'

Wat heeft jou weer op het rechte pad getrokken?

'Een van mijn beste vrienden had een dodelijk ongeval. Aan de hogeschool vroegen ze me: Saïd, hoe zie jij je toekomst? Ik dacht: eerst zien of ik voorbij de 25 geraak zonder dood te gaan of in de bak te zitten. Mijn studies sociaal werk hebben me rechtgehouden. Ik had ver kunnen geraken met dat geëxperimenteer, echt geld verdienen. Maar dan had ik mijn afkomst verraden. Het heeft mijn vader bloed, zweet en tranen gekost, dan ga ik me niet rijk dealen. Zonder het te willen, ben ik een voorbeeld geworden. Van straatcraapuul en pleintjesvoetballer, naar rapper en jeugdwerker, nu acteur en schrijver. Ik heb vrienden die nog altijd op dezelfde plek jointjes zitten te roken als ik vijf jaar geleden. Toen vonden ze het maar niks waar ik mee bezig was - muziek was haram. Nu zijn ze mee, omdat ik in Patser speel. Weet je, als je real bent, dan breek je door die barrière. En je moet blijven luisteren naar je moeder - dat weet iedereen.'

De sleutel van het paradijs ligt onder de voeten van de moeder, zegt de Koran. Is de man niet de baas dan?

'Tsss. De vrouw is de pilaar van het gezin, zij breekt of maakt de man. Zij laat hem toe om patriarch te spelen. In de Afrikaanse cultuur zijn moeders pauwen, in de Marokkaanse gemeenschap zijn het stille krachten. Ik zie dat ook in mijn vrouw Hajar. Zij volgt een opleiding tot verpleegster en haar collega's beschrijven haar ook als die stille oerkracht. Hajar is mijn rust. Zij is mijn vlot.'

Ik maal tien

Op het Kiel droegen ze trainingspakken. Als ze naar de stad gingen, trokken ze een jeans aan. Tussen de Abdijstraat en de Meir staan ongeschreven wetten in de weg. 'Ik neem mijn ouders niet kwalijk dat ze terechtgekomen zijn in een sociale buurt. Die getto's zijn buiten hun wil om gecreëerd en er was bijna geen ontsnappen aan. Nu maken overheden er een probleem van dat inwijkelingen geen Nederlands kunnen. Vroeger kon het hen geen zak schelen. Ken je Groeten uit Holland, dat tv-programma met vijf Marokkaanse vrouwen van de eerste generatie die oer-Hollandse dingen doen? Tussendoor hoor je die oude vrouwtjes de hele tijd gebrekking maar wel Nederlands praten. Soms tonen ze beelden uit de jaren 50: als arbeiders aankwamen in Nederland, kregen ze verplichte taallessen. Mijn grootvader moest werken en zwijgen.'

Wordt er nog te veel gezwegen, al dan niet in het Nederlands?

'Ik denk dat we op een kantelpunt zijn aanbeland. De markt is er. Fikry El Azzouzi, Adil El Arbi, Michaël De Cock, Junior Mthombeni, dat zijn durvers. Ik stam uit een geslacht van verhalenvertellers, slangenbezweerders, van Aïssawiyya, mystieke soefi. Dat spirituele was altijd aanwezig in mijn jeugd. Mijn oma die vertelde over de egel die bedrogen werd door de vis. Oma met de bendir, een Marokkaanse trommel, op schoot, aan het zingen terwijl moeder couscous maakt. (toont filmpje op zijn gsm en vertaalt) Hey, knappe man van katoen. Hij is knap, maar dat is een façade. Een vroege patser.' (lacht)

Acteren, zeker op een theaterpodium, is een vorm van mensen bezweren.

'Wat is er mooier dan die gezamenlijke zoektocht? Ik moet niet altijd op mijn eigen wolk zitten, het is heerlijk om met die van een ander mee te drijven. Zoals bij De Roovers. Ik heb er veel commentaar op gekregen: jij hebt geen drama of woordkunst gestudeerd. And so? Ik wou weten wat hun insteek is, hun kijk op theater. Arabische nacht is ook geen makkelijk stuk met die vervlochten verhaallijnen.'

'Malcolm X', je doorbraakrol, thematiseerde het anders-zijn met een cast vol kleur. Terwijl 'Arabische nacht' blank auteurstheater is. Het lijkt weer een stap verder als acteur, maar toch blijf je Khalil-met-de-brommer spelen, en niet de conciërge Lomeier. Zover zijn we nog niet?

'De Roovers lieten me vrij. Misschien hadden ze verwacht dat ik vanuit mijn rebellie een blank personage zou kiezen, maar ook dat zou een vorm van whitewashing geweest zijn. Dan speel ik liever zelf het cliché. Om geen karikatuur te maken van de karikatuur, begrijp je? Ik speel Khalil vanuit mijn leefwereld, vanuit mijn emotie. Stel dat ik Lomeier had vertolkt, dan zou je niet voorbij de kunstgreep hebben kunnen kijken. Ik ben nog te weinig de norm. Mensen moeten mij eerst ontdekken. Wie was die Marokkaan? Dankzij dit stuk bereik ik een publiek dat ik anders nooit zou bereiken. En eindelijk word ik ook opgemerkt in Antwerpen.'

Tom Lanoye zei het op ATV, waar je met hem aan tafel zat: Antwerpen doet te weinig met Antwerps talent.

'Ik moest via Mechelen en Brussel gaan. Maar ik ben niet gefrustreerd. Met Wachten op Gorro, onze eerste NoMoBS-productie, stuurden we een signaal naar andere gezelschappen: we zijn jong, we zijn bereid. Maar iedereen bleef weg. Toen kwam Reizen Jihad en werd ik voor het eerst aangesproken. En dan duurde het nog een tijdje. Chill. Alles gebeurt met een reden. En misschien maar beter vandaag, nu ik nog altijd jong ben maar minder onbezonnen.'

Met de film 'Patsers' sta je ook op doorbreken in de mainstream. Je fungeerde een beetje als coach van Matteo Simoni, om hem de taal van de straat aan te leren.

'Een beetje? Ik was dé coach. En niet zoals ergens geschreven stond: samen jointen gaan paffen in de Ardennen. Nee, ik heb hem gekneed, al zullen sommigen nog altijd over zijn accent vallen. Adil en Bilall, de regisseurs, we go way back. Ze hebben videoclips gedraaid voor NoMoBS, we hebben samengewerkt aan de sketchreeks Belgica op Acht. Ook mijn eigen rol in Patsers heb ik groter gemaakt. Ik speel Volt, een hyperkinetische Marokkaan - ik maal tien. Het is geen Casablanca en ook geen Loft, het is Patsers, onze film, onze taal, onze muziek. Drarries united! We hebben onze positie afgedwongen en nu maken we onze eigen stuff. In plaats van te zitten wachten op een productiehuis. Mensen hebben schrik van ons. Hoe benaderen we die jongens? Als je mij niet kent, lijk ik een ongeleid projectiel. Maar mensen met wie ik heb samengewerkt, weten beter. Om in de mainstream door te breken, moet je nog te veel een model-Marokkaan zijn. Ik wil bewijzen dat het ook anders kan.'

Is dat een volgende fase in de aanvaarding: niet alle interessante allochtonen moet je kunnen knuffelen?

'Zo is dat. De juiste kansen in de verkeerde handen, we lopen er al zolang tegenaan. We worden niet aanvaard door het publiek en zeker niet door de politiek. Ofwel zijn we te lokaal, ofwel verstaan ze ons niet, ofwel zijn we te wild - het is altijd wel iets, waardoor het nooit iets wordt. Dan doen we het maar lekker met de drarries, ewa ja. En een drarrie hoeft niet per se een Marokkaan te zijn. Een drarrie heeft al een loempia gegeten en een tajine. Meestal heeft hij wel met een Marokkaan in de klas gezeten.'

Vroeger werkte je rechtstreeks met de jeugd, als straathoekwerker. Kan je ze via deze weg breder bereiken?

'Ik denk het wel. En ik ben meer mezelf. Ik had ook genoeg teleurstelling gezien. Jongeren met zoveel talent die hun uiterste best deden, maar nooit die tweede kans kregen. Het systeem laat dat niet toe. Voor de ene volstaat een pak slaag thuis, een ander komt pas tot bezinning na zes maanden in een stinkhol. En dan kom je buiten met een openstaande boete van 25.000 euro en een enkelband. Hoe ga je dan werk zoeken?'

'Ik geef nog workshops performance, ook aan jonge Syriërs. Vroeger waren dat prinsesjes, zo'n rijke cultuur, nu moeten die zien te overleven met nog geen 300 euro per maand. Die beelden van de oversteek, dat geloof je toch niet? In mijn omgeving hoor ik ze ook

wel eens zuchten: ho, al die Syriërs. Dan zeg ik: dat is wel het traject dat onze grootouders hebben afgelegd. Toen ik in Wilrijk op die blanke school zat in volle Vlaams Blok-periode, was ik elke dag bang dat ze ons zouden terugsturen. Die angst: nooit meer. Dat ze ons maar aanvaardden.'

Wat maakt je nog bang?

'Dat we elkaar nooit gaan begrijpen. Dat we voorbijzoeven in gesloten metrostellen. Zestig jaar hebben we naast elkaar geleefd. Als het met deze generatie niet lukt, gaan we dan nog eens zestig jaar naast elkaar leven? Zie Amerika: 150 jaar na de afschaffing van de slavernij krijgen de zwarten nog die shit over zich. Er is veel pijn. Maar als een bloem er nooit van droomt om zelf open te gaan, zal het ook nooit gebeuren. Durf te schijnen waar het donker is.'

Wanneer gaat de straatpoëet de politiek in?

'Nooit. Ik ben al een politiker, zonder partij. Straatpoliticus en pleintjespoëet. Po-po's, no pose. Ze hebben me al zo vaak proberen te ronselen. Fucking hopeloos. Waarom? Omdat ik volgers heb op social media?'

De handleiding islam

Veel volgers. Maar niet zoveel als Boef. Ook niet na de stormschade die hij onlangs opliep. Meisjes hielpen het gestrande tieneridool waarna hij hen bedankte op snapchat met kechs, Marokkaans slang voor hoeren. De afspraak, MNM, allemaal belden ze naar Saïd Boumazoughe voor een reactie. Hij gaf er geen. 'Ik ben geen moraalridder en ik wil geen garen spinnen bij andermans domme uitspraken. Boef, dat is clubs, dat is discotheken, die hebben alleen money in hun kop. Kech, ik zeg dat niet. Ik heb respect voor mijn moeder. En ik ben getrouwd. NoMoBS, No More Bullshit. Wij rappen niet over hoeren. Als je in onze lyrics het woord bitches tegenkomt, dan alleen om rappers aan te klagen die het erover hebben. (hij rapt een stukje)Al die nepperds op de radio klinken allemaal fake/ poseren over ho's maar ze zijn allemaal gay.'

In één en dezelfde zin neem je vrouwen in bescherming en beledig je homo's.

'Ow nee, ik ben geen homofoob. Ik heb respect voor homo's. Ikzelf, ik ben hetero. (lacht) De islam ziet homoseksualiteit als een zonde. Maar we leven wel in 2018. Waarmee ik dan weer niets wil afdingen van de islam als instituut. Zie je? Ik zit gekneld tussen de twee.'

Heeft de islam niet te veel invloed op dat leven? Is het niet tijd voor een update?

'Zeker niet. De islam is een van de snelst evoluerende religies. Al die verschillende interpretaties, het gebruik van technologie... Je kijkt raar?'

Je moet geen onderdrukte vrouw of verstoten homo zijn om op te kijken van wat je net zegt.

'Voor mij is de islam een handleiding. Net zoals er één bij die Ikea-kast in de gang hoort. Het is geen barbaarse, middeleeuwse godsdienst. Die kritiek is hypocriet. Hoe gaan andere religies om met homoseksualiteit? We delen veel taboes. Alleen spreken wij daar op een andere manier over. En wat onbekend is, klinkt deviant voor jullie. Er zijn 73 groeperingen binnen de islam die allemaal denken dat zij het paradijs verdienen. Een geflippte sjeik volgen, dat is niet mijn geloof. Het mijne staat voor vrede. Voor de openheid van mijn grootvader. Voor mijn moeder die met de glimlach de burens in haar huis ontvangt.'

'In Nederland lopen er al jaren islamprogramma's op televisie waarin uitleg wordt gegeven. Daar bellen ze je niet alleen op als er een aanslag gebeurd is. We zijn elkaars vijand, terwijl we een gemeenschappelijk front moeten vormen tegen oorlog en onheil. Als een tsunami ons wegspoelt, zijn er geen moslims en christenen - dan schuilen we allemaal in dezelfde boomhut.'

Marokkaanse jaknikkers

Op hun huurappartement op de tweede verdieping is iedereen welkom, zolang ze hun schoenen uitdoen. De pantoffels staan klaar, bij de dampende thee komt speculaas, de gnawa-muziek doet je wegzakken in de kussens. 'Ik ben 30 jaar, ik kijk verder dan morgen.' Saïd zegt het op zijn eigenste manier, heftig en hartelijk. 'Zelfs als je op het rechte pad blijft, kom je kronkels tegen. Mensen zien alleen het zogenaamde succes, maar tot twee maanden geleden moest ik bijklussen in de horeca of als koerier. Met het geld van Patser heb ik de waarborg van dit appartement betaald. Ik hoop dat Vlaanderen eindelijk klaar is voor mij. Binnen dit en tien jaar willen we een eigen productiehuis, met NoMoBS TV, theaterstukken, muziekalbums, filmprojecten, kinderboeken. Ik wil een nieuwe norm neerzetten. Zodat mijn zoon zich niet meer hoeft te verantwoorden voor wie hij is.'

Een Vlaamse kunstenaar, en niet langer Vlaams streep Marokkaans.

'Zonder de subtitels. Geef mij een deftige show op tv en dan verdwijnt de angst bij de mensen. Dan zien ze mij niet meer als terrorist, dief, klootzak. Soms stel ik me de vraag: wat kan ik nóg meer doen om aanvaard te worden? Je kent me intussen toch? Denk je echt dat ik dingen ga opblazen? Dat ik coke verkoop om hier te kunnen wonen? Ze blijven problemen zien waar ik opportuniteiten bied. Ik toon mezelf. En ik weet één ding: Vlaanderen zal me zien, zelfs als het dat niet wil. Dat ze maar klaar zijn, want ik kom eraan.'

Heb je het nooit gehad met die bokkige Vlaming?

'Niks zo mooi als een Vlaming die een compliment geeft. De roos tussen het onkruid. Het wantrouwen mag wel stilaan afnemen. In 2000 leek het even beter, maar dat was de tijd van de Bounty's: brui van buiten, wit van binnen. Marokkaanse jaknikkers die zich schaamden voor hun eigen gemeenschap. Komaan gast, wij zijn ook Antwerpen. Als ik één keer kech post, dan heb ik afgedaan - de rapper van 't Kiel die in die cokefilm speelt. Het is constant dansen op een scheermes. We hebben een waaier aan talent, maar die is heel broos. Ik ben anders dan Ish Ait Hamou, anders dan Kamal Kharmach. We moeten de diversiteit in de diversiteit omarmen. Dat zegt Malcolm X.'

Is dat ook jouw strijd?

'Op kleinere schaal is het een gelijkaardige strijd, ja. Zoals Public Enemy en Gil Scott-Heron die gevoerd hebben. Of Nass El Ghiwane, de Marokkaanse Beatles die in de jaren 60 het wanbeleid van Hassan II aanklaagden. Toen werden ze in de ban geslagen, nu zijn ze cultureel erfgoed. Ooit worden Marokkanen ook Vlaams erfgoed. We lachen met dezelfde dingen. Onze tfella is jullie zwanzen. Het Echt Antwaarps Teater, dat is typische Berberhumor. Het ontbreekt nog aan socioculturele toenadering. De Marokkaanse gemeenschap heeft vooral haar economische waarde mogen bewijzen - kijk naar de Abdijstraat, de Turnhoutsebaan. Zonder Marokkanen zou Antwerpen maar een dooie boel zijn.'

Johan Faes

Copyright © 2017 Corelio. Alle rechten voorbehouden